

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินคดีแพ่งเป็นสิทธิส่วนบุคคลรัฐจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะใช้สิทธิทางศาลในคดีแพ่งได้อย่างเสรี ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการใช้สิทธิส่วนบุคคลนั้นเป็นการกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของสาธารณชน รัฐจึงจำต้องใช้อำนาจในฐานะที่รัฐเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนเข้ามาแทรกแซงสิทธิในการดำเนินคดีของปัจเจกชน การเข้าแทรกแซงของรัฐจะแตกต่างกันออกไปตามทฤษฎีและแนวความคิดทางกฎหมายตลอดจนสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจพบได้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น¹

ในทางปฏิบัติการเข้าปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนโดยกฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษก็ไม่อาจนำมาใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ทุกกรณี เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หลัก Class Action ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น² มีความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเยียวยาความเสียหายด้วยตนเอง โดยอาศัยการดำเนินคดีแบบ Class Action ซึ่งมีผู้แทนในการดำเนินคดีในการคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มศาลจะเข้ามีบทบาทในการตรวจสอบว่าผู้แทนนั้นได้ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของกลุ่มอย่างเพียงพอหรือไม่ การที่ผู้แทนในการดำเนินคดีมีความประสงค์ที่จะถอนฟ้อง การถอนฟ้องคดีของผู้แทนในคดีนั้นไม่อาจจะทำได้จนกว่าจะได้รับอนุญาตจากศาลพร้อมทั้งมีหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่มทุกคน เมื่อผู้เสียหายคนอื่นๆ เห็นว่าผลประโยชน์ของตนไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรก็อาจร้องเข้ามาในคดีนั้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองได้ ตาม Rule 23(d)(2)

¹ โปรดดูที่หน้า 5 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

² โปรดดูที่หน้า 47 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

บทสรุป

จากการวิจัยพบว่ารัฐได้เข้ามาแทรกแซงสิทธิในการดำเนินคดีของปัจเจกชน โดยการกำหนดกฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษที่ใช้อยู่ในปัจจุบันซึ่งมีวัตถุประสงค์จะคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชน โดยการกำหนดให้อำนาจแก่รัฐหรือองค์กรของรัฐมีอำนาจในการเป็นผู้แทนฟ้องคดีแทนผู้เสียหายทั้งหมด การเข้าแทรกแซงของรัฐนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี แนวความคิด สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน กฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษจึงยังมีข้อจำกัดในด้านอำนาจในการฟ้องคดี อาทิเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่ให้ดุลยพินิจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในการที่จะฟ้องคดีแทนผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้ หรืออาจจะฟ้องคดีสำหรับผู้เสียหายบางคนก็ได้ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นผู้ถือหุ้นกู้มีประกันเท่านั้น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อำนาจฟ้องคดีของรัฐแทนผู้เสียหายนั้นมีแต่เฉพาะค่าใช้จ่ายในการทำให้สภาวะแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิมเท่านั้นความเสียหายอื่นๆ นั้นรัฐไม่อาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายได้เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ ในส่วนของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 การมีผู้แทนในคดีนั้นไม่ถือว่าเป็นการทำให้ผู้แทนนั้นมีอำนาจในการฟ้องคดี เพราะผู้แทนในคดีนั้นเกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้รับคำฟ้องของโจทก์ทั้งหลายเอาไว้แล้ว ผู้แทนในคดีตามกฎหมายแรงงานจึงไม่มีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย

นอกจากนี้กฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษยังมีข้อจำกัดในเรื่องการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและผลของคำพิพากษา การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและผลของคำพิพากษาเป็นผลต่อเนื่องมาจากอำนาจในการฟ้องคดี เมื่อกฎหมายพิเศษจำกัดอำนาจให้ฟ้องคดีได้เฉพาะบางเรื่องการเรียกร้องค่าสิน

โทมทดแทนก็ต้องเป็นไปตามข้อจำกัดเหล่านั้น เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะเรียกค่าสินไหมทดแทนให้กับแต่ผู้ร้องขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องคดีให้ซึ่งก็เป็นไปตามหลักคำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่มีข้อจำกัดเฉพาะคุณสมบัติของผู้เสียหาย หรือ ประเภทของค่าเสียหายที่มีอำนาจในการฟ้องคดีแทนจะเรียกให้ได้ตามลำดับ และท้ายที่สุดพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาความแรงงาน พ.ศ. 2522 การมีผู้แทนในคดีไม่เป็นการทำให้ผู้แทนในคดีมีอำนาจในการเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายคนอื่นๆ ได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดอำนาจให้เฉพาะการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนโจทก์ทั้งหมดเท่านั้น การเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนเป็นเรื่องที่โจทก์ต้องเรียกมาตั้งแต่เมื่อเริ่มต้นฟ้องคดีก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งตั้งหรือมีการเลือกตั้งผู้แทนในคดี อย่างไรก็ตามรัฐก็ยังมีมาตรการพิเศษที่เข้ามามีส่วนช่วยให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้โดยรวดเร็วโดยที่ผู้เสียหายไม่ต้องไปแยกฟ้องคดีแย้งกันต่างหากที่เรียกว่า คดีแย้งเนื่องกับคดีอาญา แต่มาตรการดังกล่าวก็อาจใช้กับทุกกรณีที่เกิดขึ้นเพราะคดีแย้งบางประเภทไม่มีความผิดอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นกรณีที่กฎหมายวิสามัญพิเศษไม่อาจให้ความคุ้มครองได้ผู้เสียหายก็ต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีกันเอง

จากการวิเคราะห์สภาพสังคมสมัยใหม่เปรียบเทียบกับแนวคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิทยานิพนธ์นี้ได้แสดงให้เห็นถึงข้อขัดข้องของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่จะนำมาปรับใช้กับสภาพสังคมปัจจุบันที่มีผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากมูลเหตุแห่งคดีเดียวกันและผู้เสียหายไม่เป็นผู้เสียหายร่วมกัน เพราะจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดการดำเนินคดีแย้งของผู้เสียหายจำนวนมากไว้ว่าจะเข้ามาในคดีเดียวกัน

โดยการเข้าเป็นคู่ความร่วมมือ หรือแม้แต่การร้องสอดจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันซึ่ง เป็นพื้นที่ไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีหรือการรวมการพิจารณาคดีนั้นถือเป็นการที่ผู้เสียหายเข้ามาฟ้องคดีด้วยตนเองแม้เป็นการลดขั้นตอนในการสืบพยานแต่ไม่เป็นการลดประเด็นพิจารณาให้ลดน้อยลงซึ่ง ไม่ก่อให้เกิดความสะดวกเพิ่มขึ้นแก่คู่ความทั้งปวงแต่ประการใด

การดำเนินคดีแบบ Class Action เป็นการดำเนินคดีที่ใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายจำนวนมากซึ่งเป็นวิธีพิจารณาความแบบพิเศษเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวิวัฒนาการมาจากหลัก equity การดำเนินคดีแบบ Class Action อยู่ภายใต้บทบัญญัติ Rule 23 ของ Federal Rules of Civil Procedure โดยโจทก์จะเป็นผู้ร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบ Class Action และโจทก์จะต้องแสดงให้ศาลเห็นถึงเงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดี (prerequisite)

1. กำหนดเงื่อนไขของการมีผู้แทนผู้เสียหายโดยพิจารณาจาก จำนวนสมาชิกของกลุ่มจะต้องมีจำนวนมาก (numerous) ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายร่วมกันของกลุ่ม (common interest of fact or law) การมีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ร่วมกันของกลุ่ม (typical or defenses of claim)

2. การควบคุมดูแลผู้แทนในการดำเนินคดีให้ดำเนินกระบวนยุติธรรมในทางที่เป็นประโยชน์กับผู้เสียหายส่วนรวม โดยการให้ศาลเข้ามาเป็นองค์กลางในการถ่วงดุลองคสมบัติของผู้แทนในการดำเนินคดี ในระหว่างการพิจารณาเมื่อศาลเห็นว่าผู้แทนในคดีมีคุณสมบัติไม่เพียงพอ ศาลก็อาจจะกระทำการเพิกถอนหรือแต่งตั้ง หรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดสำหรับผู้ที่เป็นผู้แทนในการดำเนินคดีก็ได้ นอกจากนี้การคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนจากการดำเนินคดี

ของผู้แทนในคดีศาลอาจคุ้มครอง โดยการมีคำสั่งให้ส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่มทุกๆ ระยะของการดำเนินคดี การส่งหนังสือบอกกล่าวนี้อาจส่งเป็นโดยตรงต่อสมาชิกบางรายหรือทุกรายก็ได้แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรว่ามีความจำเป็น เพื่อเป็นการป้องกันผลประโยชน์ และเพื่อให้สมาชิกของกลุ่มเกิดความเชื่อมั่นยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้แทนในคดีจะทำการถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตไม่ได้ ทั้งนี้ผู้แทนในคดีก็ต้องส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่มทุกคนเพื่อให้สมาชิกมีโอกาสใช้สิทธิของตนในการร้องเข้ามาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนในคดี

จากการวิจัยพบว่า การดำเนินคดีแบบ Class Action สามารถเข้ามาแก้ไขข้อขัดข้องตามกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติได้ ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากสามารถเข้ามามีฟ้องคดีพร้อมกันได้ และการที่โจทก์ยอมเสียสละตนเองฟ้องคดีเพื่อผู้อื่นนั้นก็เพื่อต้องการผลแห่งคำพิพากษาเพื่อนำไปใช้กับบุคคลอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มโดยไม่ต้องฟ้องร้องดำเนินคดีใหม่ อีกทั้งยังเป็นการทำให้โจทก์ประหยัดค่าธรรมเนียมทนายความเนื่องจากการดำเนินคดีแบบ Class Action สามารถคิดค่าธรรมเนียมจากผลแห่งคดีได้ นอกจากนี้ผู้เสียหายตามกฎหมายพิเศษและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้รับการป้องกันผลประโยชน์ในการดำเนินคดีโดยคู่ความผู้แทน ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยศาล และทำให้ผู้เสียหายที่มีข้อเรียกร้องเพียงเล็กน้อยสามารถเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิของตนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะให้มีข้อกำหนดหลักการดำเนินคดีแบบ Class Action ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้มีลักษณะพิเศษออกไปต่างหากจากกระบวนการพิจารณาตามปกติ แต่ไม่

ให้ถือเป็นการยกเลิกหลักเกณฑ์เดิมของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเริ่มตั้งแต่การเริ่มต้นฟ้องคดีคำฟ้องที่ใช้ในการดำเนินคดีแบบคดีแห่งสามัญและภายหลังจากที่ศาลรับฟ้องแล้ว หากโจทก์ประสงค์จะดำเนินคดีแบบ Class Action โจทก์จะต้องทำเป็นคำร้องขอต่อศาลให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบ Class Action และทำการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าคดีของโจทก์มีองค์ประกอบและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ก. มูลเหตุแห่งคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่คนจำนวนมากเป็นมูลคดีเดียวกัน
- ข. ข้อเรียกร้องของโจทก์เป็นข้อเรียกร้องอย่างเดียวกันกับผู้ที่ได้รับความเสียหายในเหตุการณ์เดียวกัน
- ค. โจทก์มีความสามารถที่จะดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายคนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมเพียงพอ
- ง. ถ้าหากมีการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายแต่ละคนอาจทำให้ผลแห่งคดีแตกต่างกันในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คนอื่น

ในส่วนของการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ควรกำหนดให้คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบ Class Action เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ถ้าผู้ร้องคัดค้านผู้ร้องจะต้องดำเนินกระบวนการเหมือนว่าคดีนั้นศาลได้มีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบ Class Action ทั้งนี้ เพื่อว่าเมื่อศาลสูงได้มีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบ Class Action ได้ จะได้ไม่ต้องย้อนมาดำเนินกระบวนการใหม่อีกครั้ง นอกจากนี้ควรกำหนดให้คำสั่งแต่งตั้งหรือเพิกถอนหรือกำหนดเงื่อนไขในการเป็นผู้แทนในคดี เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาด้วย

ในส่วนของผู้ที่จะต้องผูกพันตามผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบ Class Action นั้นควรกำหนดให้ผู้ร้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแจ้งแก่ผู้เสียหายคนอื่นๆ โดยส่งหนังสือ

บอกกล่าวทางไปรษณีย์ลงทะเล เบียนสำหรับผู้เสียหายที่ทราบชื่อและที่อยู่ และลงประกาศโฆษณา ในหนังสือพิมพ์ที่จำหน่ายในพื้นที่ที่ผู้เสียหายอื่นๆ นั้นมีภูมิลำเนาหรือคาดว่าจะมีภูมิลำเนาอยู่ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักความมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ในการที่ผู้เสียหายคนอื่นๆ จะได้รับการบอกกล่าว นอกจากนี้ควรกำหนดให้ผู้เสียหายคนอื่นๆ จะต้องยื่นคำร้องเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร โดยพิจารณาจากสภาพข้อเท็จจริงของคดีเป็นรายๆ ไป สำหรับผู้ที่ไม่ได้มาใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินคดีนั้นจะไม่ได้รับประโยชน์จากคำพิพากษา ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการที่จะให้การดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศาลได้พิจารณาโดยหลัก Class Action ได้เสร็จสิ้นไปเสียทั้งหมดโดยรวดเร็วและเพื่อประโยชน์ในการเฉลี่ยค่าทนายความ สำหรับทนายความผู้ดำเนินคดีตามหลัก Class Action นั้น

2. ควรมีบทบัญญัติอย่างชัดเจนเกี่ยวกับผู้แทนในการดำเนินคดีว่าควรมีคุณสมบัติอย่างไร อาทิเช่น ต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายในมูลเหตุแห่งคดีนั้น ความเสียหายที่ได้รับนั้นอาจคำนวณเป็นเงินได้ในฐานที่ต่ำสุดเท่าใด เพื่อให้ผู้แทนในการดำเนินคดีรักษาผลประโยชน์ของตนเองและในขณะเดียวกันก็รักษาผลประโยชน์ของผู้เสียหายคนอื่นๆ นอกจากคุณสมบัติจะต้องครบถ้วนแล้ว ผู้แทนในคดีจะต้องได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากศาลอีกด้วย ในกรณีที่หาผู้ที่มีคุณสมบัติไม่ได้ศาลก็อาจมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรแต่งตั้งให้องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้แทนในคดีได้

3. ควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายพิเศษที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณชน โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรพิเศษที่มีอำนาจในการฟ้องคดีเข้ามาอยู่ภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่แก้ไขใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติในเรื่องของการเป็นผู้แทนในการฟ้องคดีเพื่อให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองในด้านการดำเนินคดี

มากยิ่งขึ้น โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ หรืออยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองใดๆ ทั้งนี้ศาลจะเป็นผู้
ควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง

โดยวิธีการดังกล่าวนี้ผู้เขียนเชื่อว่าจะยังประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาค่าความเสียหายที่
เกิดแก่ผู้เสียหายจำนวนมาก ผลแห่งการนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของ
ประเทศและเป็นการส่งเสริมการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนกับเป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนา
การของระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยที่จะสามารถตอบสนองต่อความเจริญ
ก้าวหน้าของประเทศในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย